

STRAŽNI OGNJI

SREDNJEŠOLSKA PRILOGA KRIŽA NA GORI

Letnik III

1926/27

Štev. 6—7

Naš manifest

Groza in radost človeškega trpljenja hočeta iz naših rok, iz naših src in oči.

Elementarni vriski naših duš hočejo temeljev.

Jasnosti hočemo, svežosti hočemo in dela hočemo.

Proč z meglami; proč s kopreno, proč z lažjo, kajti resnični ljudje hočejo iz resničnosti ustvarjati resničnost.

Trenutek in večnost — oba sta resnična.

Ozadje vsega življenjskega stremjenja je metafizično.

Njegova luč sije iz belega cveta. Vsi smo dvignjeni v to luč. V krogo-toku dejanj telesa-duše dobi človeška aktivnost najsilnejši žig vseh žigov: čistega ali nečistega. To je jedro. To je glavni živec človeštva, ki sega s strašno nujnostjo v transcendenco. Objema življenje in smrt, trenutek in večnost, sovraštvo in ljubezen.

V svetu duševnih vrednot vlada žalost, nered, bombastičnost, za našimi telesnimi očmi je mrak. Rastoče drevje se nam čudi in vidi v ljudeh mrk božjega solnca. Proklet naj bo greh, ki rodi slepce! Blagoslovljen naj bo mladeč, ki se upira malikovalstvu pogojnih dobrin!

Izmozgani smo pod biči. Kamenite šole so nas spačile. Mi smo bebcí, polni nerojenih krikov. Mi smo slepci. Vedno grabimo in ugnetamo življenje na periferiji; v centrifugalno maso, ki se iz nje oblikujejo realni in irealni deji z večnostno tendenco, tja pa ne sežemo. Mi smo mutci, v sebi ziblremo rdeče srce, bratovih kričev ne slišimo. Sebi govorimo, človeku ne znamo.

Dvakratni biči nas bičajo. V pomladnem cvetju se je prebudila vest. Neznana krivda nas tepe in nam pije kri, da lezemo iz tôposti in omamice in rastemo iz novega rojstva.

Vest je tista, ki žge in duši starine. Starci vladajo današnji svet. Stari in mladi starci. Ni ognja v delu in mišljenju, ni ljubezni v očeh, lepote v načrtih in odkrite besede. Ni potapljačev, ni pilotov, ni borilcev z Najvišjim.

Prišla je ura, da prekolnemo nečisti kaos današnjih dni, da s silo razženemo dušeci, megleni smrad in prelomimo neznosni vijak Mefistofelovega boga-človeka. Ven z maliki, ven z duševnimi sužnji, ven s strahotami kapitalističnega demona! Vi pa krinke raz obraze, ki nas razumete! Naša volja je jeklena in naša ljubezen je sveta.

Malo nas je, toda dobro veste, čigavih junakov je malo. Z brezobzirno gesto hočemo živeti iz sebe. Ne vprašujte vi malodušni, ne vi izmozganega telesa, ne vi s površno dušo in osmešujočo besedo. Mi smo stehtani. Dozoreli smo v vaših trudnih knjigah, ki so nam odprle oči, da smo spoznali sebe in ničnost vsega časnega. Iz nas je bruhnilo teptano hrepenenje po tistem zadnjem, zadnjem.

Človek, kje si?

Pridi v svojem resničnem, mladem sijaju, da si damo roke, napravimo črto pod račune in si razdelimo večno nemirno morje.

V dišeči godbi in v belem cvetu smo pričakali čisto pomlad. Bičalo nas je. In izbičalo v rast.

Razpnimo roke, pokličimo Kralja, opašimo ledja in udarimo, z ljubeznijo udarimo!

To je naš manifest: Udarimo!

Joško Lampret

Nestvor

Fej, to fantom je odurni!
Rečejo zlatega mesta sodniki,
rečejo naroda slavni vodniki,
z glavico zmajejo narodne dame,
reče tak Rotšild in Gutman,
Grof Šonovski, Vlček —
— in jasni Sir - markiz Gero. —
(P. Bezruč.)

Nestvor, človek s protezo, to je karikatura vzgoje dvajsetega stoletja, objekt, na katerem so se preizkušale vse vzgojne metode. — Vzgoja je ustvarila človeka po svoji podobi: s protezami, s plombiranimi možgani, z jeklenim srcem, ki so ga napolnili s srčno kulturo. —

Takšen kvazi - človek se rodi, živi, ne živi sam v svoji rasti kakor mogočen hrast sredi pragozda, ampak se hrani na umeten način z vzgoj-

nimi metodami. To ni rast, to ni življenje, ampak tehnični izum 20. stoletja! Rodi se človek, toda ne človek, kajti ta človek niti spočet ni bil; njega ni ustvarila rast moža in žene, ampak ga je rodila vzgoja. Proletarski otrok je bil spočet v pijanosti od očeta, ki je služil kot milijon drugih za eksperiment modernim vzgojnim metodam.

Rodila se je karikatura človeka, kreten, številka, blago, vojak, davkoplačevalec, državljan, pripadnik te ali one stranke, kulturni delavec, kapitalist, proletarec — zakonski in nezakonski otrok. Toda vse to še ni človek, to ni rast in življenje, ampak smrt. — Oglej si sliko, ki visi v izložbenih oknih knjigarn z naslovom »Menschsystem« — moderni človek, moderna tovarna — Srce, parni stroj (modernejše bi bilo dinamo!), možgani, transimisija, obenem telefonska in brzojavna postaja — to je krasna slika modernega človeka brez duše in srca.

Ko je umetno dorastlo v materinskem telesu bitje, ki mu pravijo človek, ga uklenejo v vzgojne sisteme.

Vodja matičnih knjig zapiše tek. številko, dan rojstva, ime, očeta in mater (ako je bitje zakonsko) in bitje je postalo ens sociale. Vse to me močno spominja na ameriški journal: tek. številka, saldakonto, debet, kredit itd.

Ni se rodil človek (*homo sapiens*), bitje, podobno Bogu, ampak številka.

Vsako bitje, ki zaide v ta kaotičen kozmos, nosi nešteto vzgojnih pečatov. — V spočetju razredno diferenciacijo, ob rojstvu življensko usodo. Ob postelji novorojenca stojijo razni tipi družbe: država, stranka, kapitalist.

Ob mesarski stojnici stoje kupci in ogledujejo meso in ga kupujejo.

Oplojenje, rojenje — sistem, mehanizem.

Interesenti: država zahteva državljanov, davkoplačevalcev, drž. brambo, »domovino«, »kanonenfuter«, vse to pa pod krinko »svobodne državljske vzgoje«.

Kapitalist hiti v borno kočo, da prisostvuje rojstvu svojega sužnja, da kontrolira sestav modernega in najcenejšega stroja.

Stranke, ki se bore za pravico, resnico in svobodo, pišejo legitimacije novim članom. Zopet en pristaš več. Po naše: ena kroglica več. — Tako se vrstijo organizacije za organizacijo in sprejemajo z godbo in slavnostnimi streli v svoja občestva novega zemljana.

To bitje s številnimi legitimacijami ne raste, ampak mehanično živi pod šifro materinske vzgoje. Proletarski otrok res živi od vzgoje, ker od materinega mleka ne more! Mati ima sedaj nalogo, da vzgoji državi dobrega državljana, državni obrambi tečen »kanonenfuter«, stranki vnetega pristaša, kapitalistu sužnja.

Vse, vse, samo človeka ne. —

Tip modernega otroka. Zopet diferenciacija: legitimen, ilegitimen, proletarski in kapitalistični. Ali ste že slišali v živalskem

svetu takšne rubricistične termine? Človek se je ponižal pod žival. — Tako se baranta in kupčuje z blagom! Zopet dokaz, da bitje, ki tava po zemeljski obli in hodi s protezami najmodernejše vzgoje, ni človek, kajti človek mora biti le eden, ustvarjen po božji podobi. Povejte vi, matrikarji, ali je Bog ustvaril legitimne in ilegitimne ljudi? Namesto, da pišete to, napišite v iste rubrike: blago boljše in slabše kvalitete.

Človeku je dal rast Stvarnik. Danes pa vidimo bitje, ki mu daje življenje družba in ga vtlesuje v rubrike kakor mrtvo blago. — Ali vdihne Bog takšnemu nestvoru dušo? Ali da Stvarnik človeško življenje nečloveku — mehanizmu?

Proletarski in kapitalistični otrok. Prvi spočet in rojen v kleti, v podstrešju, na cesti, v svinjaku — drugi v krasnih sobanah. — Prvi s pečatom suženjstva in hlapčevstva na čelu; drugi z dijamantom svobodnega človeka, izkoriščevalca na glavi. Pa oba človeka. Ali je mogoče tako razkosati človeka? Zato ni človek!

Eden, otrok mraka in smrtnih senc, rojen pod visokimi dimniki; drugi, sin svetlobe in luči.

Človek pa je samo eden: sin luči.

Rast modernega človeka. Človek temperature, kalorij, teže, dolgostne mere, vdihava toliko cm³ kisika, puls normalen, dihanje pravilno, razmerje med širino in dolžino, modna obleka, dežni plašč, kovčeg — bon-ton.

Gibanje v »naravi«. Soba z določeno prostornino, dovolj svetlobe, kopalnice, vrt, ventilator itd. To je rast modernega človeka. To ni človek, ampak Stefensonov ali Edisonov izum, enak parnemu stroju, dinamumu, električni žarnici.

Raste le človek po božji podobi — Adam, Eva v raju, nomadi po širokih stepah, narodi, ki jih danes človek z berglami proglašajo za nekulturne, za divjake. To je rast, to je življenje; vse drugo je surogat življenja in rasti. Ta surogat morajo nujno vzgajati po vseh modernih vzgojnih načelih. Vzemi človeku bergle ... pade. To ni človek, ampak nadomestilo zanj.

Prvi večji vzgojni sistem. Številka sedem je sveta. Ko je otrok preživel sedem mladostnih zarij, tedaj se zave svoje nemoči, spozna, da ni človek, da rabi opore, vzgojnih bergel. Vzgojitelji pa pravijo: pameti se zaveda. Psihologi mrcvarijo mladostno dobo in jo dele v otroško, pubertetno, moško, — v rubrike. Odtrgajo otroka iz materinega naročja, kmetškega otroka naravi in ga postavijo v neko stojnico, ki ji pravijo šola. Imeniten termin za to obrt! Odprejo lobanjo in vlivajo vanjo učenost med štirimi stenami (sramujejo se lastnega izuma), uče (!) otroke spoznavati Boga. Govore o Stvarniku daleč proč od stvarstva. Vse po dve uri na teden. Tu nastane prva ločitev med delom in molitvijo.

Naravoslovje uče v sobi pri zaprtih oknih. Govore o solnčnem sistemu v mračnih in temnih prostorih. Študirajo teorijo plavalnega sporta na

deskah namesto v vodi. Uče petje seveda v sobi, namesto da bi ukali in vriskali v prosti naravi.

Govore o državljanski vzgoji, ki je ni. Naredili so si lutko, kupili papigo, ki deklamira človeštvu priučeno pesem o človečanskih pravicah. Govore, da ni socialne krivice, pa eni otroci hodijo bosi in raztrgani v šolo, drugi pa so praznično oblečeni in v pavzi jedo kruh z maslom.

To je vzgoja radi vzgoje!

Od tako zvane ljudskošolske vzgoje se vse potencira in stopnjuje — za današnji čas velja filozofska teorija o negaciji jaza. To je plod vzgoje!

V kapitalistično družbo postavijo človeka sužnja, nastavijo policijo in žandarmerijo, na univerzi pa skujejo obč. držav. zakonik (kazenski postopek) in po vseh pravilih v prisotnosti raznih oblasti obesijo človeka, če se je ravnal po njihovi morali. Javne hiše postavijo, potem vržejo na cesto mladostne delavke in kupčujejo z belim blagom. Ob rojstvu vržejo na cesto otroke, da jih lahko potem pošljejo v prisilne delavnice. Žuljavim rokam kradejo zaslužek in ga kupičijo v bančnih trezorih, da potem kot velikodušni meceni podpirajo kulturno-vzgojne zavode: zapore, prisilne delavnice, bordele, da kupijo zločincu še poslednjo pečenko in vrv ter postavijo vešala.

Po svoji lastni podobi so ustvarili človeka, zbrisali so v njem božjo in človeško podobo. Rodili so zločince, prostitutke; niso pa rodili človeka, ker sami niso bili ljudje.

Vse to pa se je moralo zgoditi. Odras družabnega reda!

Teoretiki so imenitno ovrgli Darvinovo razvojno teorijo; niso pa opazili glavne zmote, ki je še ostala kljub prvi hipotezi v teoriji, to je pogrška, da je Darwin postavil človeka v isto vrsto z živaljo, namesto da bi ga postavil pod žival. Danes je človek lutka, kamen brez duše in organičnega telesa, brez rasti — anorgansko bitje — mineral, ki se stavi v trdotno lestvico.

Blagor ženam, ki niso rodile, kajti rodile bi nestvore, kretene, surogate.

Čemu bi rodile? Državi davkoplačevalce, topovskim žrelom potreben material — kapitalistom sužnje.

Čemu krstam mrličev?

In rekel je Bog: Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti in gospoduj ribam morja in pticam neba in zverinam...

In ustvaril je Bog človeka po svoji podobi, po podobi božji ga je ustvaril. In blagoslovil ga je Bog in rekel: »Rastita in množita se.«

(Moz. I. 26.)

Gospod, pokončaj ta nestvor. Dežuj žveplo in ogenj na Sodomo in Gomoro, kajti niti deset pravičnih ni na svetovni obli. Niti deset ljudi ne najdeš med tisočmilijsko maso tistih, ki nosijo ime človeka.

Gospod, ustvari novega, močnega človeka. Gospod, človeka-giganta nam daj!

Edi Kocbek

Mladost

Črno vino v belem alabastru,
silna misel v cvetnem vonju vinske trte,
slap razkošja, nad očmi drhteča dlan.
Sinji grad nad morjem širnim,
otok rož in božji solnčni dan.
V trudnosti toplota mesečine,
v čolnu gibkem vseh trenutkov rast.
Žeja, hrepenenje, godba in nemirna plan.
Danes gremo v novo stran:
sidra vsa smo polomili,
bela jadra vsa razvili.

Mirko Avsenak

Greh

Ne morem verjeti in ne bom nikoli, da bi bil to greh, če se odpelje človek z ladjo na morje, tako daleč, da ne vidi nikjer več obale; tam navrta ladjo in se nato vrže v prosto valovje ter plava, kamor ga žene puščava, ki je v njem, in mišičasto telo. Na vse strani je do obzorja enako daleč. Vsa morja so Njegova, vsa so k Njemu pot.

Potapljači smo:

Misliš, da si potopil ladjo? Ne; nevidna kot Duh te spremlja in brodi za tvojo brazdo. Ko kreneš v stranski, brezkoristni tok, ne veš in ne slutiš, da si na ladjo privezan z nečutnimi vrvmi, ki te narahlo kakor materina molitev privedejo nazaj. Ko iščeš v žrelih podmorskih za biseri in sikajo prepadi vate strup in propast — te dvigne v najzadnjem trenutku pred smrtjo.

In ko si doma in so ti biseri izpali iz onemoglih rok, se sklone nad teboj Nekdo kakor glas: »Ali si močno truden? Odpočij si in obnovi moči, pa ne bodi malodušen.« Prižge ti drobno svetiljko; v Njegovem naročju si odpočiješ kakor dete.

Ko si do smrti truden: puščica se je zlomila, mišice se razkrajajo, takrat te objamejo nevidne Roke in te vzdržijo: »Tamle je cilj, prepe-ljale te bomo me to zadnjo postajo. Ker si zvest plavač!«

Vse to ni greh.

Saj tudi tisto ni bilo greh, ko smo otroci vozili ladje na niti ob potoku. Ladja je, da plove; kakor je kamen, da se potopi.

Vsa morja pa so Njegova.

Nasilje

Država je danes v javnosti edino patentiran bog. Čeravno je država popolna družba, je vendar relativna. Zato nima nobene pravice izvrševati nad svobodnim državljanom nasilja, pa četudi v najmodernejši pedagoški obliki. Država krati človeku svobodo: odraslega sili v vojake, otroka sili v šole. Ravno zato, ker dviga absolutnost razne pritikline, polaga težišče človekovega življenja nehote v zunanost in nebitvenost, za človekovo notranjost, ki je merodajna, pa se ne briga, marveč jo kot zastopnica profanosti proglaša za privatno zadevo in ustvarja dvojno moralo. In ta dvojna morala je zašla čisto naravno potom šol v življenje.

Zato so družine in šole polne materializma. Vso vzgojo nehote polagajo pod gospodarske vidike. Država namenoma zanemarja družine in rajši redi posebno kasto plačanih vzgojiteljev. Povsod samo profit. »Samo, da dobim po maturi prijetno službico,« »Da bom preskrbljen na stara leta!« Oče, ki šola svojega sina: »Da bo bel kruh jedel in da mu ne bo treba delati!« Učeni šolniki prodajajo svoje delo državi. In dobijo lepe denarce. Če plače ni, pa ne uče. Med temi vzgojitelji in med starši je vedno mučno razmerje, največkrat nasprotja. V to nenaravno razmerje je postavljen ubog otrok.

Jezimo se na napačne metode. Pa je sploh mogoče govoriti o boljši metodi, dokler se vzgojitelji sami temeljito ne izpremenijo? Kadar bo srce vzgajalo, kadar bo stala pred mladim razredom čista, močna in vesela osebnost, kadar se bo drugače učilo in drugače ravnalo, kadar ne bo stroj, marveč zgledna rast, — takrat bo sama ob sebi nastala nova metoda. Današnji vzgojitelji posegajo z brutalno roko v mlade duše. Zato izpodjedajo kot brezosebni nosilci avtoritete nežne korenine otroške rasti, namesto da bi jih pustili v svobodi in vplivali nanje kot močne osebnosti in neposredno vezali vplive in nagibe v srčno rast nepokvarjene mlade volje. Zakaj se potem čudite, da se maje spoštovanje do avtoritete, ko pa ste si jo že davno sami izpodkopali? Povejte, ali je junaško, skrivati notranjega človeka za širokoplečo avtoriteto?

Ta dvoličnost dobi izraz v izobrazbi modernih polizancev. Govorijo o kulturi, mislijo in padajo pa v civilizacijo. Vsa ta plehka, nepristna, površna izobrazba mora pasti! Saj niti počenega groša ni vredna! Tiha, globoka, vedra vednost iz narave in iz življenja je več vredna, ko vse bukve na svetu. Površno in raztreseno znanje dela ljudi ohlapne. Postanejo neresnični. Ljubijo laž, živijo dvojno

moralo. Zato sodi družba človeka po bontonu, narode po analfabetih! Živijo Evropa!

Največji zakon vzgoje je človek. Neoviran in harmoničen razvoj duše in telesa. Kdor zida ločene šole razumu in ločene telesni kulturi, krni človeško bistvenost. Danes je treba vrniti prastaro pravico človeškemu telesu. Človeško telo hoče gibanja. Najbolj ga zajame delo. Vztrajno delo je veselo. Toda, ločitev duševnega in telesnega dela je usodna zmota današnjih šol. Bistvenost je več od specializacije. Greh je, zavreči telo zaradi razuma. Toda sprehodi in telovadba še niso telesno delo. Vsaka šola mora gojiti ročno delo v enaki meri, kakor umsko. Vsak človek, tudi duhovnik, mora znati delati.

Vzgoja je ena najvažnejših človeških zadev. Nazaj moramo k osvoboditvi stvariteljskih sil v mladem človeku. To je predpogoj vsake vzgoje. Vzgoja sama pa je srečanje neprisiljeno podanih nagibov s temi stvariteljskimi silami. Nevidno vplivanje zaokroženih in močnih osebnosti na otroka je hipna pasivnost, ki rodi iz vzpodbujajočega vzgleda krepko aktivnost. Taka pravilna vzgoja se nujno izpremeni v samovzgojo. Človek se zave svoje svobode, svoje močne volje in gradi svojo osebnost.

Strašna tragika tiči v dejstvu, da vzgoja preide s pomenljivim molkom najvažnejše poglavje doraščajočega človeka: erotično dobo. Ta živec moderne vzgoje je popolnoma gnil. Tukaj odpove vsa učenost in pusti človeka kruto samega na visokem morju. Cinična blaziranost, svetohlinsko pohujševanje in privzgojen strah se vrstijo okoli problema: mlada ljubezen. Kdor je močan, zmaga, ker je premagal vzgojo; kdor je slab, pade ravno zaradi vzgoje.

Zakaj? Zato, ker posebno današnja religiozna vzgoja namenoma zakriva resnično življensko lice in vzgoji za življenje navdušene idealiste, a religiozna vzgoja pa človeku namenoma prehitro odkrije vso življensko brutalnost ter vzgoji tôpe in cinične realiste. Tam, kjer se pa njuni vplivi križajo (v šolah), tam pa človeka dobesedno zmešajo, spravijo nujno do obupa in rodijo črnoglede pesimiste.

Posledice današnje vzgoje občutimo vsi. Naša mladost je zagrenjena. Z žalostjo in z bolestjo se spominjamo šole, njenih klopi in silnega prepada med katedrom in razredom. Naša nervoznost se z bridkostjo spominja prisiljenih ur, nenaravnega strahu in privzgojenega pokleka pred kaznijo. Vsa naša ogoljufana mladost obtožuje vzgojo hinavske, hladne in sovražne šole. Kdo se je brigal za nas? Da, v uradnih urah so moralni nauki kar deževali in povsod se je glasilo drugače: v cerkvi, v šoli, na ulici, kaj bi bilo, ko bi nas ne spremljalo povsod toplo sočutje doma?

Vse razvojne črte današnje vzgoje gredo v skupno točko: umirjenost — ohlapnost — nerazumevanje — nasilje, nebistvenost — neresnica — laž — nasilje itd. Nasilje!

Mi pa hočemo svobode. Zdaj namreč vemo, da svoboda ni fraza, marveč naša nujnost, pristnost, resnica in ljubezen.

Ā. Boštele

Čemu

Čemu vprašanja, dvom?
Vsa neizmerna moč duha, čemu?
In pesmi bol in zvezd lesket in vrisk planin,
ponos gozdov in šum slapov, čemu?

Mar naj utionem v vinu in povprečnosti vodah.
računam moč turbin in merim les,
malikom sile in krvi postavim žrtvenik? —

Gorje mu, kdor iz sebe zida svet —
in človek, ki računa, ni več mlad!

Edi Kocbek

Majniška noč

Na bele prsi sneg rdeči pada,
No, kako bi sama bila rada.

Vsi opojni in tegobni čari
so mi s pesmijo nemir poslali.

O, zdaj več ne morem biti sama,
preveč ranja mesečin omama.

Zdaj cveto mi prsi vse noči,
zdaj objemam svoje žalostne oči.

Neznan vodomēt

Našel sem list papirja. Zveržena pisava, nedokončana misel. Vzel sem ga v roke in bral:

»— Taka je predpomlad pri nas, fantje so mršavi, shujšani, leni, gladni, žejni, razdražljivi, nezaupljivi. Oči gledajo mrko, rade bi obvisеле na daljni točki. Čez dan ni fantovstva v njih. Tisto pride zvečer. Takrat, ko je zrak svež, miren in prozoren. Zavriskal bi v zarjo, pa bi se sesula. Večerno nebo je kakor gladina modrega morja, ki je vabljivo in mlačno. Ali pa je kakor transparentna kulisa, ki je za njo pričakovanje. Noči so mesečinske. Budijo popje in nalivajo novega vonja v vijolice, da so večeri vedno slajši in jutra vedno tegobnejša. Zato bi rad odprl svojo srčno stran. Prsi imam bele kakor omamna devotka. Ostrino bi si porinil v meso. Lepo je imeti ranjene prsi. Lepo je biti razkošno dekle. Še lepše pa je biti fant, ki hoče orati. Kdor orje, ranja.

Moje dlani so prazne. Pa je večer. Pa sem vendar mlad. Kdo sem? Obraz bi si umil s tisočnimi opazanjí, ki bodejo nočno srce. Razbil bi luč in poteptal svojo dušo. Samo da bi videl rože na steni. V udarcih bi potolažil žejo. Četudi bi roka krvavela. O, kaj bo pa takrat, ko bo pritrepetal v sobo nočni vonj cvetoče lipovke? —«

Prebral sem. Moje roke se tresejo. Zastrmel sem v blazno točko in okoli mene so se zavrteli obrisi v nered. Ne poznam lističa, pa se mi za trdno zdi, da so moje misli. Kakor sredi daljne in neusmiljene tujine sem se zgrozil in padel vase. Zaradi dvakrat neusmiljene domovine. In tedaj se mi je zdelo, da sem med koprivami in sem se zdrznil: vonj bohotne lipovke me je pobožal kakor žgoče vriskanje čakajočih ustnic.

Ugasnil sem elektriko in se zavil v pelerino. Poslušam kakor blodna duša, ki je zblaznela v samotnem puščavskem brzovlaku. Poslušam noč in njen utrip, ki polje skozi odprto okno. Poln sem brezizraznih sil. Vidim tujo belo dlan. Opoj je dvignila. Vsi vonji vro v biserno čašo. Peni se tekočina in razliva svoj med. Belí sneg se spreminja v cvetoče kostanje. Posežem v noč, pa je zazvenelo ob kamenita tla. Bitje vstaja iz razlitega vina.

Krik se utrga z mojih usten kakor vročična misel: Ali bo vsak večer tak? Jaz blaznim, blaznim. Ali čuješ šumna noč, ki skrivaš zlatolaske, črne oči in tople ustnice? Ali čuješ moj krik? Odbija se od sten, zaletava se v črviva tla, dviga baročne stropе, suva v vegaste mize, trese srednjeveške portrete. Stiskam se v pelerino in v mračne halje. Prah čutim v teh zidovih, vlažne grbe in spačene kote trhljih hodnikov.

Jaz sem vroč in nemiren.

O, prokleta disharmonija! Ne vem, ali te kolnem iz objestnosti ali iz tegobnega razlivanja. Reka šumi, prosojna mesečina trepeče in se

sklanja nad deviško pričakovanje zemlje, vlaki drdrajo in vriskajo, vozovi jočejo in trobijo zategle večerne pozdrave. Tam daleč lajajo psi. Od nekod lije petje fantovske družbe. Vidim jih, da gredo nekje po cesti in se objemajo in pojo. Dobro mi dé. Kakor prvi pomladni praznik je hipoma gorka moja duša. Nato pa padem nazaj v slabost izžetega srca. Preko reke poje tegobni vrtiljak in se vrti v nepovratne nočne kroge.

Ko utihne pijana muzika, čutim strašno veličino nočnega miru. Tako tenka je zračna plast, da se sliši glasnejši pogovor s ceste nad reko. Zdaj so fantje znova odpeli, zdaj se je nekdo громko zasmel. Zdaj je od nekod zapel diven sopran, kakor bi zapela tista črnooka v Deveti sinfoniji. Glas je utihnil. Nenadoma. Vrtam z očmi v noč in sem strastno radoveden: ali si ciganka, ali si znanka? Joj, tako čudno padajo misli v vrto-
glav vrtinec. Vrtiljak se znova vrti. Večna lajna joka in stiska prsi, da so glasovi opotekajoči se kakor bridek rožmarin.

Iščem. Grizem ustnice in poslušam drget prstov na roki. Zgrabil bi prvi fantôm, ki se da ujeti. Šel bi skozi vrata, sunil v trhlo preteklost, šel preko ovir in udaril z ного ob odmevajoče stopinje v večernih ulicah.

Čakam. Čakamo. Noči čakajo dneva, ki se bo rodil iz njih. Vse čaka. Jaz pa sem nestrpen in žreci v sivih haljah ne vidijo, da curlja kri iz mojih belih dlani.

Zakaj se zapiramo? Jočemo za zidovi in butamo z glavo v ledene gore. Ujeti smo v studencu. Jaz pa bi rad v Saharo, da bi se pretehtal. Zrak je topel od cvetja, v meni je mraz. Jutri pa bo krog mene še več začinjal, da bom v prihajajočih ciganskih večerih še strastnejši in nagnjen nad škrlat. Mislim: kakšni so borci? Tisti mladi in jekleni ljudje, ki prekoljejo srce in vendar živijo. Ali ne prekoljem srca vsak dan trikrat?

Ne, ne bom se mogel nikdar zatajiti. V človeku so pesmi. V meni so melodije, od najčistejšega strmenja do razvratnih plesov. Slutim zemljo, ki je toplo in hoče še toplote. Čutim človeka, ki postaja gorkejši in hoče še gorkote.

Ure po mestu so se oglasile in votlo zabrnele v široko noč. V rokah držim še vedno list papirja. In še vedno ne vem, kaj pomeni: ali rastem, ali umiram? Ali mrtvo telo objokujem?

Zvoni

Nekje zvoní.

V visokem, mrzlem zvoniku se stresla je, razgibala misel, zamolkla, bronasta misel.

Nihče ne ve, kaj zvoní: K maši ne vabi, Ave Marija še ni.

Kakor od straha pred praznim, ki v zraku leži in name preži, se je splašil glas in je zabrisan ter nima obraza.

Pav kriči v samoti ali otrok, ki bije s palico ob plot:

buta ob tram in v praznoto, da ves večer kot zibel valovi v omotico.

Vrgel sem se na ležišče in gledam v strop, ki postaja vedno bolj siv.

Vem, vse vem, vse:

Šla si in že za obzorjem je tvoja stezica izgínila;

tudi jaz sem šel in več me ni k tebi.

Danes pa ob praznoto večera težko udarja bron

in me meče v nemir kot v žrelo pošastno.

Saj bi: stekel bi in se pred njim zgrudil na kolena in obraz, da bi se usmilil.

A, čuj, deklica za obzorjem: kaj naj ga prosim?

Ali spomin naj razpali, da bi vrnili se dnevi nekdanji?

Ali spusti naj zaveso-sekiro čez vse, kar je bilo?

Prezgodaj si šla in mi nisi povedala.

Nekje zvoní in zvon je pav.

Tilka

Deklica

1.

Sama ne vem, zakaj mi noče tista mala, z gostim bršljanom obrasla lina iz spomina.

Vsak dan sem jo posečala. Vsak dan sem se iz njenih višin zagledala v tisti bajni solnčni vrt, ki je sameval v svoji bujno cvetoči krasoti, kakor začaran paradiž v pravljici iz tisoč in ene noči.

Sanjavo, napol zaspano so šepetali biserni vodometi in metali v velikem razkošju svoje bleščeče dragulje na težke, škrlatnordeče rože, ki so v žejnem koprnjenju odpirale svoje globoke čaše.

Tam na mehki, zeleni trati so kraljevale deviško-vitke lilije in sijale v svoji nedolžni, beli lepoti. Še lepši od cvetočih rož in belih lilij pa je bil mladi, vitki kraljevič, ki je vsak dan obiskoval svoj divni vrt in brenkal na kitaro, ozaljšano s svilenimi, pisanimi trakovi. Prav takšen je bil, kakor so si ga ustvarile moje nedolžne, mlade sanje. Mario mu je bilo ime. Gosti in temni kodri kakor noč so mu padali na ramena in toplosanjave, južne oči so vzplamenevale zdaj v zagonetnem ognju, zdaj zopet v mehkootožni melanholiji.

Dan za dnem sem poslušala njegove vroče in sladke melodije. In nič ni čutil, kako so moje velike, kakor v sanjah orošene oči počivale v vročem koprnjenju na njegovih ustnicah.

Samo lina, tista ozka in visoka lina je vedela za prvo spočetje te otroške ljubezni in še zeleni bršljan, ki je rahlo pošumeval v vetru.

Takrat sem izpolnila dvanajsto leto.

2.

Ko sem prekoračila petnajsto leto, sem prišla na Sion, k samostanskim sestram. Samostan je bil zidan na romantičnem kraju: kraljeval je na visokih, sivih skalah, ki so obnje udarjali razljučen morski valovi, da so se srebrne pene mešale z zeleno vodo.

Nekega večera sem pomagala sestri Beniti v vrtu zalivati krasno vzcvetel rožni grm. Zunaj se je v pestrih valovih prelivala v večnem šumenju pesem življenja in vsa moja mlada, plameneča notranjost ji je v sladki bolesi vriskala nasproti...

Samo sestra Benita je ni slišala. Šla je neopaženo mimo nje. Skromna, črna redovniška obleka je krila njeno dekliško postavo. Na beli vrvici okrog pasu je visel rožni venec z debelimi jagodami in s križcem. Izpod pajčolana je gledal drobni, blede obraz in dvojne velikih, svetlorjavih oči so zastirale dolge, črne trepalnice.

In nisem mogla razumeti v tistih mladih, kipečih dnevih tihe rože — sestre Benite.

Zato sem jo vprašala tisti večer:

»Sestra Benita, ne razumem vas, ko ste tako lepa in mlada...«

Počasi so se dvignile njene trepalnice, od tihega blaženstva orošen svit je prodrl v mojo dušo. Z belo roko me je pobožala po razgretih licih in odgovorila je ljubeznivo:

»Ti mala norica, ali ne veš, da je mnogo poklicanih, a le malo izvoljenih. Ni pa vsakemu dano, da razume te besede. Božja skrivnost je v njih.«

In sem se sklonila nad belo, prosojno roko in jo pritisnila na svoje vroče ustnice. Sestra Benita se je počasi zravnila, še enkrat ljubeznivo pogledala name, potem pa odšla proti samostanu. Lahna sapica, ki je vela od morja, se je poigravala z njenim deviškim pajčolanom, nad glavo mlade redovnice pa se je zasvetila prva večerna zvezda.

Nekoč mi je v tistih lepih, prešernih študentovskih časih napisala v spominsko knjigo drobna roka plavolase Anje sledeče besede:

»Življenje je — prevara.«

Še dobro vem, kako sem bila nevoljna na Anjo. Očitala sem ji, da je pesimistka.

»Kar je napisano, je napisano,« je z ljubkim nasmeškom odgovorila, »a dal Bog, da ne bi nikoli okusila trpkosti teh besed.«

Že mnogo let je preteklo od tistih dni. Razkropile smo se kakor jate golobic. Tudi male, plavolase Anje že davno ni več med živimi. Samo njene črke, tiste mračne črke so ostale še neizpremenjene v spominski knjigi.

Pa sem sredi najlepšega solnčnega dneva dobila pismo, ki mi je ubilo dušo: »— in zato odpusti, če sem te varal s svojo ljubeznijo. Zakaj v tisti uri, ko sem jo prvič zazrl, je padlo z mojih oči kakor koprena, — in spoznal sem, da Te prav za prav nikoli nisem resnično ljubil...«

Pred mojimi očmi so zaplesali žareči kolobarji. Potem se je zgrnila nad mano črna noč. Iz kota pa se je zarežala z votlimi, ugaslimi očmi lobanja plavolase, mrtve Anje.

In sedaj je zopet večer, tih in sanjav.

Jaz pa sem že davno izsanjala vse svoje mlade sanje, ugasnili so plameni, ki so me razpalili. Ostale so še samo bliskavice. In tudi te tonejo v dolgih, belih haljah v brezkončno morje večernih senc.

Vzhod

„Una sancta“¹

Po vojni se vedno bolj sliši klic: Nazaj h Kristusu, nazaj k prvotnemu krščanstvu, mir med krščanskimi veroizpovedanji. Ta klic postaja zadnja leta vedno močnejši. Tudi med nas Slovence je prišel odmev tega klica in to v »Cirilometodijski ideji«. Zedinjenje naših pravoslavnih bratov s katoliško cerkvijo. To je pa le en del one velike ideje, samo en del onega mogočnega akorda, da bomo vsi eno. Ne da bomo vsi člani ene vidne cerkve, ampak da bomo kot ljudje, kot kristjani člani mističnega kraljestva Kristovega. Da bo prenehala ona bratomorna borba med katoličani in protestanti, med pravoslavni in katoličani, da še dalje, da se bo v ta akord zlil tudi spev onih, ki formalno ne pripadajo nobeni juridični cerkveni organizaciji, pa kljub temu žele iskrenega sodelovanja s kristjani. »Nočemo ustanoviti nove hiperkonfesionalne cerkve, hočemo pustiti vsakemu iskrenemu delavcu v vinogradu Gospodovem njegovo cerkveno stališče popolnoma nedotaknjeno.« »Pripravljamo samo pot do ponovne združitve v Kristusu. Mesto neplodnih papirnatih polemik hočemo življenja po Evangeliju.« (Una sancta.)

¹ Ein Ruf an die Christenheit — izhaja četrtno — Fr. Frommans Verlag — Stuttgart.

Nujnost je rodila tega klicarja, ki pa naj ne bo klic vpijočega v puščavi, ampak mogočen glasnik, ki bo klical iz modernega poganstva nazaj k pravemu preprostemu krščanstvu.

Delovanje pokreta okrog »Una Sancta« sloni na realnih tleh. Ne s teoretiziranjem in akademijami, ampak s tem, da zgrabimo tam, kjer izhaja zlo — in t. j. danes moralni in gospodarski propad človeštva — bomo dvignili Kristusa iz zapuščenih cerkva in ga prinesli v srca onih, ki so ga danes vrgli iz svojega srca, ne zaradi mržnje do njega samega, ampak iz obupa. Prevelik je prepad med teorijo in prakso, prevelika je razlika med »veselim oznanilom«, ki je dejanje samo, in krščanstvom, ki je danes le preveč teorija sama, brneč zvon —

Tretje leto že kliče ta klicar, vpije brez oddiha in uspehi?

Trije kongresi za moralno in gospodarsko obnovo človeštva.

1. Coper: Konferenca za krščansko ekonomsko politiko in moralno vprašanje. Birmingham, aprila 1924.

2. Konferenca na gradu Lauenstein v Nemčiji 1925. Predmet: Moralno vprašanje. Vprašanje splavov, umetni način omejitev nosečnosti i. t. d.

3. Kongres v Stockholmu l. 1925. Vprašanje skupnega delovanja vseh krščanskih cerkva.

Na vseh teh kongresih so delovali ljudje najrazličnejših veroizpovedanj, kakor: katoliki, pravoslavni, protestanti, anglikanci, Qakerji itd.

Uspeh vseh teh kongresov, konferenc: oekumenske večernice dne 12. decembra 1926 v Berlinu.

Skupne molitve predstavnikov različnih cerkva, kot: starokatoliki (prim. star.-kat. in kat. pri nas), ortodoksni, anglikanci in luteranci.

Ena številka je bila posvečena sv. Frančišku Asiškemu ob 700 letnici.

Revija se odlikuje po raznovrstnosti gradiva. Specifična pa je praktičnost — reševanje dnevnih aktualnih vprašanj in na tej osnovi zida mogočno stavbo kraljestva božjega na zemlji.

Pri nas se je razširilo to gibanje v smeri zedinjenja s pravoslavnimi. Lepa je ta misel, toda preveč teoretičnosti bo dovedlo to gibanje v mrtvo točko.

Ne samo kongresi, akademije, vzhodni instituti ne bodo dovolj trdna podlaga za pravo zedinjenje. To je graditev mogočne stavbe pri strehi. Graditi je treba od spodaj — postaviti močan temelj. Ideja zedinjenja mora vzkliti iz širokih mas — doživetega krščanstva nam je treba predvsem zapadu. Kraljestva božjega ne samo v papirnem dvomesečniku, ampak kraljestva božjega predvsem v dejanjih. Pogrešena je smer gibanja med inteligenco, med laiki in kleriki. — Ne spoznavanje vzhodne liturgije, ne dogmatično teoretiziranje o filioque in primatu. Ampak bližanje in poživitev krščanstva bo vzklila iz dejanj. Ne zvez s pravoslavnimi patriarhi, ki so sužnji mamonizma, ki ne poznajo svojega ljudstva, ampak praktično delo med zatiranimi narodnimi manjšinami, delavci in kmeti, to nas bo približalo. Ne zvez z bivšimi ruskimi grofi, in generali — ampak zveze z vsemi onimi, ki garajo po rudnikih in plavžih. Dukič (Trbovlje), Bor, Zenica. Tem ljudem vrnimo vero, za katero so bili ogoljufani in zedinjenje pride iz mas. Krščanstvo, katerega nositelj bo masa, bo resnično doživetje in pravo.

Nasitimo lačne, napojimo žejne, oblecimo nage, rešujemo jetnike in božje kraljestvo bo v nas in ne bo več papirnatih dogmatičnih borb, kajti bratje bodo vršili dejanja ljubezni in Kristus bo vstal živ med nami, ne dokazan, ampak doživet. In človek bo postal resničen in pristen. In tedaj je zedinjenje izvršeno in bomo vsi eno v molitvi, ki bo eno samo veliko dejanje. Ne ločimo molitve od dejanj! To je poganstvo.

Molitev je dejanje in dejanje molitev. »Karkoli storiš mojemu najmanjšemu, meni storiš«; to bo molitev nove dobe, to bo doživetje kraljestva Kristusovega v naših srcih in kraljestvo Kristusovo na zemlji.

Gorje, če bi danes prišlo zedinjenj. Bratje, ali ste pripravljeni?

Ne izzivajte torej jeze božje. Ne kličite po zedinjenju po kongresih za vzhodno bogoslužje, ne po vzhodnih institutih, ampak pojdite vase. Iztrgajte mamona iz svojih src, potem boste šli med maso in Kristus bo šel z vami in zedinjenje se ne bo vršilo na koncilih, ampak v srcih.

Ne kličite po eni cerkvi in eni veri! Niso se še posušile solze mater, vdov in otrok, niso še zagrebli skeletov, in živi okostnjaki še danes stopajo po našem planetu in osem milijonov jih je.

In smo bili vsi ene vere in vsi člani ene cerkve in smo morili, požigali onečaščali.

In morimo še danes! Kličemo po zedinjenju in koljemo Marokance, govorimo o miru in pošiljamo križarke nad bosonoge Kitajce. —

Ne, zedinjenje ne sme priti danes. Priti mora prej Kristus iz Indije, Kristus iz Kitajske, Krist v naša srca — Krist dejanj. — Ko nasitimo lačne, rešimo jetnike, tedaj pride Krist in zedinjenje.

Dopisi

Maribor

Petošolec sem. Pa sem vseeno sklenil, da vam napišem svoje mnenje o naših kat. dij. organizacijah. — Močne organizacije med nami sploh ni; so pač manjše, zaokrožene, vsaka samostojna, brez vezi z drugimi celotami. Le takrat nastane nezdrav spoj, kadar se njihovi interesi križajo. Izgubljam se v zunanostih in med nami nastajajo zapletljaji (da, tudi osebni!), kakor v kaki plehki politiki. — Sedanje organizacije so same sebi namen. Par močnejših fantov komandira, še več slabših jih vdano in mučno posluša. Komaj petošolec sem, pa vem, da tako življenje ni fantovsko. »Mentor« je umrl, Orel životari, mi vsi pa trpimo. Jaz pravim, da je Orel za nas preozek in enostranski. In še to, da bi dosti rajši bil v stanovski dijaški organizaciji. Kajti jaz sem študent!

Dijaško semenišče.

V zavodu imamo štiri organizacije z raznimi odseki. Višješolsko kongregacijo, apologetični krožek, evharistični odsek, vzhodni krožek in misijonski odsek. Sestanki se vrstijo vsak teden.

Številčno najmočnejša organizacija je najbrž Orel, ki pa že skoro celo leto spi spanje pravičnega; le razni izredni občni zbori in volitve predsednikov in načelnikov še zvabijo fante skupaj,

Ravno tako je tudi z Razorom, od katerega je razvijal živahno delavnost le teoretični krožek, dasiravno ima Razor tudi literarni in dramatični krožek, ki pa se spričo neugodnih zavodnih razmer ni mogel razviti.

Staro tradicijo še drži »Davorija«, zavodno pevsko društvo, katero č. ravnateljstvo jako blagohotno podpira pri nabavi godbil. Ako potegnemo pod tem vsem črto, dobimo rezultat: v zavodu ni organizacije, ki bi ustrezala potrebi fantov. Razni odborniki ne vedo čez leto, kako funkcijo so jim člani naložili in se spomnijo tega šele pred kakim občnim zborom, ko je treba poročati o delu.

Največja krivda pa leži v fantih samih, ki ne kažejo svoje zainteresiranosti nikjer, ko bi vendar vsakdo lahko našel v tem pestrem mozaiku krožkov in odsekov svoj krog.

A. K.

